

УДК [351.74:371.2](477)

П. Д. ЧЕРВОНІЙ

**МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ КУРСОВИХ ОФІЦЕРІВ
ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З КУРСАНТАМИ ВНЗ МВС УКРАЇНИ**

У статті запропоновано модель формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами ВНЗ МВС України. Модель ґрунтується на принципах науковості, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, особистісної орієнтації, превентивності, суб'єктності, системності (цілісності). Визначено найбільш суттєві підходи виховної роботи: діяльнісний, особистісний, компетентнісний, соціоцентричний, андрагогічний та акмеологічний. Структурними компонентами готовності до виховної роботи з курсантами визначено мотиваційний, гностичний, орієнтаційно-цільовий, комунікативний, конфліктологічний, вольовий. Педагогічну модель реалізовано в три етапи: пропедевтично-діагностувальний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексивно-корегувальний.

Ключові слова: *готовність, курсант, педагогічна модель, виховна робота, компоненти готовності.*

Коли ми говоримо про модель формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами, то маємо на увазі систематизований комплекс основних закономірностей діяльності. Вищим навчальним закладам МВС України на сучасному етапі необхідний курсовий офіцер зі сформованою готовністю, що передбачає навички й уміння для виховної роботи з курсантами.

Мета статті – подати розроблену модель формування в курсових офіцерів готовності до виховної роботи з курсантами ВНЗ МВС України, яка сприятиме успішному формуванню готовності до виховної роботи.

Низка науковців, а саме: М. М. Левіна [1], П. М. Бойчук, А. С. Нісімчук, О. П. Панасюк [2], – окреслили педагогічну модель навчально-виховного процесу як реалізацію системи послідовного розгортання педагогічної діяльності, що спрямована на досягнення мети освіти й розвитку особистості.

С. Г. Карпенчук вважає, що педагогічна модель є результатом педагогічної системи [3, с. 22].

Реалізація моделі формування готовності в курсових офіцерів до виховної роботи дає змогу розвинути в них педагогічне мислення, сформувавши навички й уміння виховної роботи, поглиблює психолого-педагогічні знання, формує вміння та навички спілкування з курсантами, розвиває педагогічні вміння, необхідні для курсового офіцера: організаторські, комунікативні, перцептивні, сугестивні, науково-пізнавальні. Самопідготовка, а саме вивчення психолого-педагогічної та методичної літератури, озброює курсового офіцера знаннями про особливості курсантського віку, методи виховної роботи з ними, а участь у практичних заняттях формує та розвиває організаторські, комунікативні й конфліктологічні вміння та навички для виховної роботи з курсантами.

Розроблена модель формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України складається з мети, завдання, принципів, підходів, структурних компонентів, змісту підготовки, етапів, завдання етапів, педагогічних умов, форм і методів навчання, критеріїв та показників, а також з операцій із накопичення організаторських, комунікативних, конфліктологічних знань, умінь і навичок, використання їх відповідно до поставленої мети; передачі психолого-педагогічних знань; управління власною поведінкою, управління емоціями, настроєм; уміння педагогічного спілкування, техніки мовлення й уміння впливати на особистість курсанта та курсантський колектив.

З урахуванням зазначених положень було розроблено модель формування готовності в курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами, що зображено на рисунку й метою якої було сформуванню курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами. Спираючись на парадигму особистісно зорієнтованої освіти, визначено такі завдання: сформуванню комплекс знань, умінь та навичок, що є необхідними для здійснення виховної роботи з курсантами, закласти механізм самореалізації, самовизначення, саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самовиховання, розвинути професійно значущі якості курсових офіцерів, розкрити їх як особистість, яка здатна до співпереживань, компетентної та відповідальної дії.

Модель формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України ґрунтувалась на принципах: науковості, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, особистісної орієнтації, превентивності, суб'єктності, системності (цілісності).

Принцип науковості передбачає розкриття причинно-наслідкових зв'язків явищ, процесів, подій, включення в засоби навчання науково перевірених знань, які відповідають сучасному рівню розвитку науки. Основу цього принципу становить таке положення: наука в житті людини відіграє важливу роль, тому професійна підготовка спрямована на засвоєння наукових знань, а дієвість засвоєних знань залежить від підкріплення їх практикою.

Принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії реалізується шляхом взаємодії курсових офіцерів і курсантів як рівноправних партнерів у процесі спілкування.

Вони беруть до уваги погляди один одного на певну проблему, визначають право на її відмінність від власної, узгоджують свої позиції. Вихователь уникає жорстких приписів, не ставиться до вихованця як пасивного об'єкта своїх впливів: враховує в індивідуально-виховній роботі психічний стан, життєвий досвід, систему звичок і цінностей курсантів. Принцип особистісної орієнтації означає, що загальні закони психічного розвитку виявляються в кожного індивіда своєрідно й неповторно.

Курсовий офіцер розвиває почуття власної гідності, упевненості в собі. Він визнає своє право на вільний розвиток і реалізацію своїх здібностей, індивідуальності, спрямовує зусилля на розвиток власного світогляду, самосвідомості.

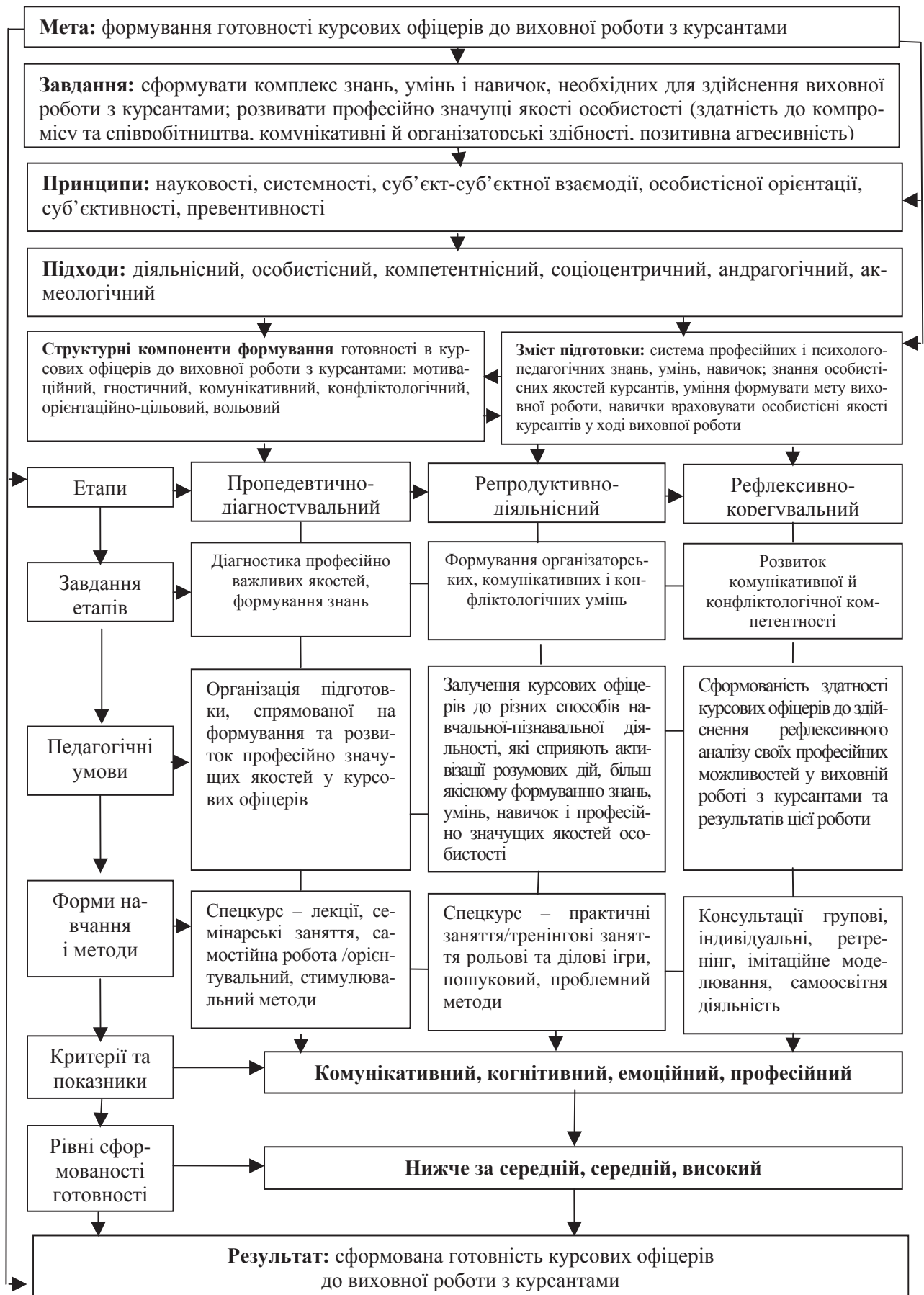

Рис. Модель формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами

Принцип превентивності спирається на виховні впливи держави, усіх суспільних інститутів в інтересах особистості та суспільства, спрямовується на профілактику негативних проявів поведінки молоді, на допомогу та її захист, вироблення імунітету до негативних впливів соціального оточення.

Принцип суб'єктності означає неухильну спрямованість дії на свідомість курсових офіцерів, на формування самостійного осмислення того, що відбувається, і зв'язків "Я" курсового офіцера з реальним світом предметів і людей, подій і явищ.

Принцип системності (цілісності) орієнтує курсового офіцера на особову цілісність курсанта як носія системи соціальних відносин.

Визначені найбільш суттєві підходи, на основі яких здійснювалась розробка моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами: діяльнісний, особистісний, компетентнісний, соціоцентричний, андрагогічний та акмеологічний.

Провідне значення у процесі формування в курсових офіцерів готовності до виховної роботи має діяльнісний підхід. Взаємодія курсових офіцерів з курсантами в процесі службової діяльності й виховної роботи являє собою співтворчість двох суб'єктів діяльності, що здійснюється в руслі "людина – людина", де кожний з учасників виконує власну соціальну роль.

Особливе значення в ході формування в курсових офіцерів готовності до виховної роботи має особистісний підхід, сутність якого полягає в методологічному інструментарії, основу якого становить сукупність вихідних концептуальних уявлень, цільових установок, методико-психодіагностичних та психолого-технологічних засобів, які забезпечують більш глибоке цілісне розуміння, пізнання особистості [4, с. 30].

Важливим у формуванні в курсових офіцерів готовності до виховної роботи є компетентнісний підхід, який підсилює практично-орієнтовану підготовку, її прагматичність, предметно-професійний аспект [5]. У ході реалізації компетентнісного підходу від них очікується готовність до виховної роботи в нових умовах; готовність до прояву творчості у виховній роботі; здатність успішно діяти в умовах відсутності готових алгоритмів, виявляти конструктивне мислення, комунікативну й конфліктологічну компетентність.

Наступним у моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами використано соціоцентричний підхід, у межах якого визнається соціальна детермінованість життєвого шляху людини, її зв'язок з належністю до певного соціального прошарку, підготовка до виконання соціальної ролі [6]. Курсові офіцери здійснюють виховну роботу як виконавці соціального й державного замовлення на майбутніх правоохоронців, виокремлюють значущість форм і методів соціального впливу на розвиток особистості.

Існує ще один важливий підхід, на основі якого здійснювалася розробка моделі формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вишів МВС України, – андрагогічний. Освітнянська страте-

гія в Україні має на меті здійснювати навчання впродовж усього життя як керівний принцип [7, с. 399]. Андрагогічний підхід ґрунтується на тому, що для дорослого фахівця важливим є відчуття власної участі в будь-яких рішеннях стосовно нього, а не покладання на рішення інших, навчання курсових офіцерів будувалося з урахуванням вимог сучасності й індивідуальних професійних потреб.

Завершальним у формуванні в курсових офіцерів готовності до виховної роботи є акмеологічний підхід. Предметом вивчення акмеології є особа, яка досягла найвищого рівня розвитку та сформованості якостей зрілості. Використаний цей підхід тому, що завдання акмеології відповідає нашій меті – сформувати в курсових офіцерів готовність до виховної роботи як особистісне новоутворення, передбачати результат виховної роботи, самовиражатися в професії, що і є умовою творчості, з одного боку, з іншого – цей підхід дає змогу забезпечувати найвищу соціальну, професійну ефективність діяльності.

Структурними компонентами готовності до виховної роботи з курсантами ми визначили такі: мотиваційний, гностичний, орієнтаційно-цільовий, комунікативний, конфліктологічний, вольовий.

Зміст підготовки включає: систему професійних і психолого-педагогічних знань, умінь, навичок; знання особистісних якостей курсантів, уміння формувати мету виховної роботи, навички, враховувати особистісні якості курсантів у ході виховної роботи та реалізовано в три етапи: пропедевтично-діагностувальний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексивно-корегувальний.

На пропедевтично-діагностувальному етапі визначені рівні професійно значущих якостей, знань і вмінь. Систематизовано нормативні документи МВС України щодо здійснення виховної роботи з курсантами, розроблено спецкурс, навчально-методичне забезпечення, проблемні завдання, ділові та рольові ігри, тренінги.

Завданнями репродуктивно-діялісного етапу були формування організаторських, комунікативних і конфліктологічних умінь у курсових офіцерів. Вирішували педагогічні ситуації та завдання за допомогою проведення тренінгових вправ “Початок спілкування”, “Груповий портрет”, “Сміливий вихователь”, “Фігура”, “Підйом”, “Формування організаторських якостей”.

Формування в курсових офіцерів готовності до виховної роботи здійснювалося шляхом розв’язання ними завдань професійно-педагогічної спрямованості в ході спецкурсу. Основною метою та завданням спецкурсу було забезпечення загальної теоретичної й практичної підготовки курсових офіцерів у галузі педагогіки, психології спілкування, конфліктології, профілактики надзвичайних подій, оволодіння знаннями, уміннями, навичками та засобами ефективного спілкування в системі відносин “людина – людина”.

На рефлексивно-корегувальному етапі здійснено розвиток комунікативної й конфліктологічної компетентності. Курсові офіцери усвідомили отримані знання, набуті вміння та навички. Тривалий стан готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами визначався розкриттям

резервного потенціалу, реалізацією організаторських, комунікативних і конфліктологічних умінь у професійній діяльності.

Ефективність формування в курсових офіцерів готовності до виховної роботи забезпечується передусім рівнем засвоєння професійно-педагогічних знань. Оволодіння вихователем практичними педагогічними навичками може здійснюватися трьома способами. Перший передбачає засвоєння курсовими офіцерами психолого-педагогічних теоретичних положень. Другий спосіб передбачає тренінги, участь у ділових і рольових іграх, спостереження, обмін досвідом [8, с. 306]. Третій – знаходження свого творчого шляху вирішення проблеми й відповідної поведінки, технології управління виховною роботою.

Розроблена модель підвищує якість професійної підготовки курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами, відображає логіку педагогічного процесу, враховує особливості їх професійної діяльності, формує особистість фахівця.

Висновки. Отже, під моделлю формування готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами вищів МВС України ми розуміємо процес планомірного, цілеспрямованого впливу на розвиток і формування знань, умінь, навичок і якостей особистості курсових офіцерів з допомогою спеціально організованого поетапного навчання для реалізації своїх професійних функцій у виховній роботі з курсантами.

Список використаної літератури

1. Левина М. М. Технологии профессионального педагогического образования : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / М. М. Левина. – Москва : Академия, 2001. – 272 с.
2. Нісімчук А. С. Інноваційні технології педагогічної освіти : монографія / А. С. Нісімчук, П. М. Бойчук, О. П. Панасюк. – Луцьк : Твердиня, 2012. – 480 с.
3. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. / Світлана Григорівна Карпенчук. – Київ : Вища школа, 2005. – 343 с.
4. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська, К. Ф. Нор. – Київ : А. С. К., 2003. – 255 с.
5. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И. А. Зимняя. – Москва : Исслед. центр проблем качества подгот. специалистов, 2004. – 42 с.
6. Соловьев Г. Е. Концепт судьбы и модели воспитания человека [Электронный ресурс] / Г. Е. Соловьев // Вестник Удмуртского университета. Психология и педагогика. – 2006. – № 9. – Режим доступа: http://vestnik.udsu.ru/2006/2006-09/vuu_06_09_11.pdf.
7. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі : монографія / Василь Григорович Кремень. – 2-ге вид. – Київ : Знання України, 2010. – 520 с.
8. Червоний П. Д. Особливості формування конфліктологічної компетентності курсових офіцерів / П. Д. Червоний // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка. – Вип. 11. – 2008. – С. 303–313.

Стаття надійшла до редакції 02.02.2015.

Червоний П. Д. Модель формирования готовности курсовых офицеров к воспитательной работе с курсантами ВУЗ МВД Украины

В статье предложена модель формирования готовности курсовых офицеров к воспитательной работе с курсантами ВУЗ МВД Украины. Модель основывается на

принципах научности, субъект-субъектного взаимодействия, личностной ориентации, превентивности, субъектности, системности (целостности). Определены наиболее существенные подходы: деятельностный, личностный, компетентностный, социоцентрический, андрагогический и акмеологический. Структурными компонентами готовности к воспитательной работе с курсантами определены мотивационный, гностический, ориентационно-целевой, коммуникативный, конфликтологический, волевой. Педагогическую модель реализовано в три этапа: пропедевтичско-диагностический, репродуктивно-деятельностный, рефлексивно-корректирующий.

Ключевые слова: *готовность, курсант, педагогическая модель, воспитательная работа, компоненты готовности.*

Chervoniy P. Model of Forming Course Officers' Readiness for Educational Work with Cadets of Higher Educational Institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

The article offers a model of forming course officers' readiness for educational work with cadets of higher educational institutions of the MIA of Ukraine. The model developed consists of the purpose, task, principles, approaches, structural components, preparation contents, stages, tasks of stages, pedagogical conditions, forms and methods of teaching, criteria and indicators, as well as operations in accumulating organizational, communicative, conflictological knowledge, abilities and skills, their application in accordance with the purpose set; psychological and pedagogical knowledge transfer; control of one's own behaviour, control of emotions, mood; pedagogical communication abilities, speech technique and ability to influence cadet's personality and cadets collective body. The task of the model is to form a set of knowledge, abilities and skills required to perform educational work with cadets; to develop professionally significant personality qualities (capacity for compromise and cooperation, communicative and organizational abilities, assertiveness). The model is based on the principle of scientific character, subject-to-subject interaction, personality orientation, prevention, subjectiveness, systemic character (integrity). The most essential approaches have been defined: activity, personality, competence, sociocentric, andragogical and acmeological ones. The structural elements of the readiness to perform educational work with cadets have been defined as a motivational, a gnostic, an orientation-purpose, a communicative, a conflictological, a volitional ones.

Key words: *readiness, cadet, pedagogical model, educational work, readiness components: motivational, gnostic, orientation-purpose, communicative, conflictological, volitional ones.*